

УДК 343.9:343.54

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2022-1-5-18>

Кузьменко Сергій Георгійович,

доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, трудового права
та права соціального забезпечення факультету № 4

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5325-9433>

Кузьменко Сергій Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін
та публічного управління, факультету № 4

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8560-2593>

**ВІКТИМОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ДІТЕЙ-ЖЕРТВ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ**

У статті доведено, що залежно від віку, біологічних та індивідуально-психологічних особливостей дітей, характеру кримінальних дій навіть одноразове сексуальне насильство може стати специфічною психологічною травмою й негативно впливати на психічне здоров'я жертви, призводячи до виникнення в неї гострих реакцій на стрес, посттравматичних стресових розладів, розладів адаптації, навіть до декомпенсації. Водночас завдається психічна шкода дитині від усвідомлення, що сексуальне насильство над нею зберігається на півці, а зображення можуть продивлятися багато людей, у тому числі їх можуть побачити близькі та знайомі; від почуття сорому й вини через характер зображень.

Ключові слова: віктимологічні ознаки, діти-жертви, насильницькі злочини, насильницькі злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності.

Постановка проблеми. Реальність кримінальних загроз визначає потребу вдосконалення форм і методів запобігання злочинам. У зв'язку з цим актуальним є питання реалізації заходів віктимологічного запобігання в контексті змісту кримінологічної характеристики жертви злочину. На жаль, вітчизняна кримінологія, розробляючи заходи боротьби зі злочинністю, тривалий час відштовхувалася переважно від характеристик особи злочинця й тих негативних чинників, що впливають на її формування. Натомість жертві злочину не приділяли належної уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У площині вітчизняних наукових досліджень питанням віктимологічних ознак дітей-жертв від насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності присвячено праці таких учених, як Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, О.М. Джужа, Є.М. Моїсєєв та ін. Проте розкриття низки проблемних питань потребує особливої уваги, що підкреслює актуальність теми статті.

Метою статті є визначення віктимологічних ознак дітей-жертв від насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності.

Вклад основного матеріалу. Як свого часу зазначив Л.В. Франк, віктимологія передбачає, що поведінка

людини може бути не лише злочинною, а й необачною, ризикованою, легковажною, провокаційною, отже, небезпечною для неї самої, що збільшує ймовірність злочинного посягання на неї. У цьому сенсі додаткового значення набувають інші характеристики особи: її вік, стать, соціальний статус, професія, готовність діяти в критичній ситуації певним чином, навколишнє середовище, конкретна ситуація, поведінка третіх осіб тощо. Поєднання цих суб'єктивних та об'єктивних факторів (можливо, деяких із них) і їх взаємодія визначають можливість і «здатність» тієї чи іншої особи стати потерпілою від злочину» [1, с. 96].

Практика боротьби зі злочинністю свідчить про те, що жертва злочину (потерпілий) є істотним елементом у процесах учинення злочину. У 1941 р. німецький кримінолог Ганс фон Гентіг установив існування зв'язку між злочинцем і жертвою (зокрема взаємодію між шахраєм та обдуреним). При цьому він виокремив частину злочинності як процес, у якому антигромадські елементи пожирають один одного. Таким чином, на думку Г. Гентіга, дві сфери (злочинність і жертва) стають самостійними й пов'язані одна з одною, тобто потерпілий і злочинець протиставляються залежно від

обставин, що виникають у суб'єктивно-об'єктивних відносинах [2, с. 41].

Як свідчить вивчення наукової літератури, більшість учених-лінгвістів поділяють думку, що етимологія слова «жертва» походить від латинського «victima», що спочатку мала культове, ритуальне значення [3, с. 74–75]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови цей термін тлумачать як «той, хто постраждав від нещасного випадку або агресії; той, над ким знущуються, виявляють насилля; той, хто переживає, терпить різні неприємності від кого-, чого-небудь» [4, с. 274].

Аксіоматичним є твердження, що повноцінне дослідження будь-якої проблеми неможливе без попереднього осмислення загального змісту основних вихідних понять, що відображають досліджувані процеси та явища [5, с. 5].

Отже, у поняття «жертва» входить існування безпосередньої взаємодії між сторонами, без наявності якої визнання особи власне жертвою злочину є неможливим. Наводячи ж поняття «потерпілий від злочину», можемо розуміти й саму особу, що особисто потерпіла від злочину, й інших осіб, яким злочинном опосередковано заподіяно шкоду. Тому під поняттям «жертва» ми розуміємо осіб, яким особисто заподіяно шкоду злочинном.

О.М. Мойсюк визначає жертву злочину як людину, якій унаслідок суб'єктивного бажання злочинця чи об'єктивно складених обставин заподіюється фізична, моральна чи майнова шкода [6, с. 7]. В.О. Туляков на основі аналізу наукових, статусних, поведінкових, нормативно-правових основ і характеристик визначення потерпілих від злочинів стверджує, що жертвою злочину визнається будь-яка фізична особа (соціальна спільнота), якій злочинном заподіяно фізичний, матеріальний чи моральний збиток [7, с. 13].

На нашу думку, під час застосування категорії «жертва» в кримінальному процесуальному та/або кримінальному праві необхідно звертатися саме до цього визначення через його закріплення на міжнародно-правовому рівні.

Сьогодні у вітчизняній кримінальній віктимології залишається чимало суперечностей, які сучасні дослідники Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, О.М. Джу́жа, Є.М. Моїсеєв, К.Л. Попов, Т.І. Присяжнюк, В.О. Туляков та інші, ґрунтуючись на досвіді й здобутках своїх попередників, намагаються вирішити. Зокрема, суттєво різняться їхні погляди на визначення кола осіб, які охоплюються терміном «потерпілий від злочину». При цьому доволі часто поряд із цим поняттям застосовується ще й термін «жертва злочину». Варто зауважити, що загального нормативно закріпленого визначення понять «потерпілий від злочину» й «жертва злочину» в кримінальному праві не існує, але, на відміну від терміна «жертва злочину», поняття «потерпілий від злочину» приділено більше уваги. Так, М.В. Сенаторов під потерпілим від злочину пропонує розуміти соціальний суб'єкт (фізичну чи юридичну особу, державу, інше соціальне утворення або ж суспільство загалом), що перебуває під охороною кримінального закону, блага, праву чи інтересу якого злочинном заподіюється шкода або створюється загроза заподіяння такої, і на якого вказано в законі під час формулювання певного виду злочину [8, с. 94].

Але для уникнення плутанини між цими категоріями варто пам'ятати, що категорію «жертва злочину» доречніше застосовувати як у кримінології, так і в кримінологічній віктимології. При цьому, характеризуючи жертву, необхідно ґрунтуватися на предметному значенні науки кримінології, тобто враховувати й розро-

бляти способи впливу на її особистісні якості для підвищення ефективності запобігання конкретним злочинам і боротьби зі злочинністю загалом. Підтвердженням цього є пропозиція К.Л. Попова застосовувати в процесі розроблення віктимологічних питань термін «жертва» [9, с. 8], оскільки кримінологічні аспекти поняття «жертва злочину» зумовлені необхідністю більш глибокого пізнання природи феномена «особистості жертви» в механізмі злочинної поведінки, яке можливе в межах віктимологічного напрямку кримінології.

Загальновідомим у науці підходом є той, відповідно до якого жертва злочину характеризується такими особистими якостями, як стать, вік, професія, суспільний, професійний, сімейний стан, психологічні ознаки тощо. Однак це неповний перелік ознак, що становлять кримінологічну характеристику жертви злочинних дій. Як показали результати дослідження, велике значення під час характеристики жертви злочину мають її морально-психологічні та кримінально-правові ознаки, які визначають налаштування жертви до злочинця, притаманність певних негативних особистісних рис потерпілого, що нерідко є безумовним рушієм учинення протиправного делікту. Більше того, як установлено в роботі, наявність віктимних ознак залежить також від певних психофізіологічних особливостей особистості, а їх реалізація – від соціально-демографічних, морально-правових ознак. При цьому вчені погоджуються з твердженням, відповідно до якого особистість необхідно розглядати як цілісне утворення, що складається з декількох елементів, сукупність яких формує її структуру [10, с. 67]. С.С. Косенко в дослідженні дійшла висновку, що жертви злочинів характеризуються стійкими статистичними закономірностями, які виявляються у визначенні стану, структури, демографічних, соціальних, соціально-психологічних і кримінально-правових їх ознак [11, с. 77; 12, с. 48–51].

О.М. Джу́жа пропонує таку систему структури особи жертви злочину:

- 1) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан тощо);
- 2) кримінально-правова характеристика (роль жертви в генезисі злочинної поведінки й у створенні криміногенної ситуації);
- 3) соціально-рольова характеристика (сукупність видів діяльності особи в системі суспільних відносин як громадянина, сім'янина, члена трудового колективу тощо);
- 4) морально-психологічна характеристика (ставлення особи до соціальних цінностей і соціальних функцій, які вона виконує) [2, с. 57].

О.М. Гумін виділяє такі три компоненти підсистеми кримінологічної характеристики жертв, зокрема насильницьких дій:

- 1) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан, соціальні зв'язки тощо);
- 2) морально-психологічна характеристика;
- 3) кримінально-правові ознаки (відображає дані про попередню поведінку потерпілого) [13, с. 98].

Без сумніву, обидві наведені класифікації мають право на існування. Проте для розкриття віктимних особливостей дитини-жертви все ж таки цього недостатньо, так як у змісті кримінологічної характеристики жертви злочину варто також урахувати таке:

- 1) біологічно-психологічні ознаки (біопсихологічні й індивідуальні властивості та мотивувальні чинники психічного життя й поведінки особи);
- 2) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан, соціальні зв'язки);

3) морально-психологічна характеристика, що відображає сприймання особою соціальних цінностей і соціальних функцій, які вона виконує, виявляється у ставленні до держави, суспільства, громадських обов'язків, колективу, інших людей, себе тощо.

На нашу думку, така структура особи дасть змогу охарактеризувати внутрішні й зовнішні причини та умови формування віктимологічного потенціалу.

З огляду на отримані в ході дослідження результати, варто констатувати, що під час розгляду віктимологічних особливостей особи вольові й інтелектуальні риси доречно об'єднати в одну систему та розглядати їх як інтелектуально-вольовий стан жертви, адже, як показує практика, під час прийняття певного рішення в критичній ситуації інтелектуальні й вольові компоненти психіки взаємодіють і функціонують як один механізм. При цьому воля забезпечує перехід від пізнання (пізнавальні процеси) і переживання людини (емоційні процеси) до практичної діяльності. З її допомогою людина організовує свою діяльність і керує своєю поведінкою. Але за ослаблення інтелектуальних здібностей особи можлива неправильна реалізація вольових дій, що виявлятиметься в неадекватному керуванні своєю поведінкою. У результаті проведеного нами дослідження визначено, що за наявності в особи психологічних аномалій або схильності до саморуїнування спостерігається послаблення інтелектуальної регуляції поведінки.

Ще однією індивідуальною властивістю особи, яка має становити зміст кримінологічної характеристики, є сукупність емоційних реакцій і станів, адже як складник конкретного злочинного механізму жертва відчуває певне емоційне переживання через суб'єктивне відображення об'єктивної реальності, яке формується з огляду на певні властивості впливів, суб'єктивні особливості самого індивіда (індивідуально-психологічні особливості, спосіб життя, рівень інтелектуального розвитку, характер виховання, здатність переживати різні емоції) [14, с. 108]. Саме тому визначення ступеня емоційного переживання дуже важливе під час дослідження кожного конкретного злочину, адже, потрапляючи в умови насильницького вияву, особа відчуває сильне емоційне напруження, яке знижує рівень вільної регуляції її дій. Це призводить до того, що вчинки особи в цій ситуації переважно не усвідомлюються, а визначаються її стереотипними формами поведінки. Таким чином, емоційний стан особи в тій чи іншій стресовій ситуації, як показують результати дослідження, впливає як на рівень регуляції діяльності, так і на її вольову сферу, тому що поведінка людини прямо детермінована потребами індивіда, які є мотивом цієї поведінки. Так, за насильницького посягання на особу емоційна картина жертви прямо залежатиме від такого зовнішнього впливу, як характер насильницьких дій, спрямованих проти неї [15, с. 33].

У ході проведеного дослідження й виявлення матеріалів кримінальних проваджень установлено, що жертвами цього злочину стають діти жіночої статі (88%). За віковою характеристикою переважають особи від 10 до 14 років (46%) і від 7 до 10 років (26%). Особи від 14 до 16 років становлять 24%, від 16 до 18 років – 4%. За освітнім рівнем 41% становили учні загальноосвітніх шкіл, 12% – учні професійно-технічних училищ, 15% жертв навчалися в технікумі чи інституті, 11% працювали, 19% ніде не навчалися й не працювали. У 73% вони не готові до зустрічі з морально зіпсованими людьми, котрі легко собі їх підкорюють. Особливо це стосується спілкування за допомогою різноманітних соціальних мереж, зокрема в мережі Інтернет.

У 68% діти були знайомі з винними за місцем проживання (у 12% випадків потерпілі були дочками або синами, у 22% – падчерками або пасинками, у 11% – сестрами або братами, у 5% – іншими родичами), 9% – за місцем навчання й роботи, 5% – через рідних і друзів (дорослі перебували в родинних стосунках).

Кримінологів особливо цікавлять проблеми потерпілих від насильницьких злочинів, що не можна визнати випадковим, оскільки при цьому наявна взаємодія між сторонами виявляється найбільш яскраво. Поведінка жертви багато в чому дає змогу зрозуміти поведінку злочинця. От чому необхідним є дослідження питань про особу й поведінку потерпілих від сексуальних злочинів, про їх місце в генезисі цих злочинів, хоча їм і присвячена велика кількість досліджень. Навряд чи ми помилимося, якщо зазначимо, що цьому питанню в кримінологічних працях приділено не менше уваги, ніж особі й поведінці самих злочинців. Однак у них, як і в роботах, присвячених сексуальним насильникам, домінують соціологічні матеріали й висновки, що значно знижує їх наукову і практичну цінність [16, с. 104].

За нашими даними, характеристика жертви злочинів проти статевій недоторканності дитини відіграє важливу роль у механізмі злочинної поведінки. Найпоширенішою категорією потерпілих є особи віком від 14 до 18 років (68,5%). В інших випадках жертвами за злочинами досліджуваного виду стали в 11,8% діти віком до 10 років, у 19,7% діти віком від 10 до 14 років.

Сексуальне зловживання дитими охоплює дії від небажаного (проти волі об'єкту) генітального докотику до згвалтування, а також залучення дітей і підлітків до секс-індустрії (до проституції, у тому числі ритуальної, порнографії тощо).

Висновки. Отже, у разі сексуальних злочинів доцільно збирати такі відомості про особу потерпілого: вік, стать, фізичні особливості, сімейний статус, соціальна адаптованість, інтелект, взаємини, успішність у навчальному закладі (місці праці), стиль життя й недавні зміни в стилі життя, особливості особи й темпераменту, манера поведінки, місце проживання (попередні й останні), репутація вдома та на роботі, історія хвороби (фізичні й психічні особливості), особисті звички (уживання алкоголю, наркотиків), соціальні звички, захоплення, пристрасті, товариші й вороги тощо.

Жертва сексуального злочину пов'язана зі всіма компонентами кримінологічної характеристики цієї категорії злочинів. Однак найбільший інтерес становить її зв'язок зі злочинцем, адже він дає змогу розробляти рекомендації, що забезпечують безпосередній «вихід» на особу злочинця. Взаємозв'язки жертви і злочинця різноманітні й прослідковуються по лінії спільності їхніх персонографічних, морально-психологічних, поведінкових, цільових, мотиваційних, просторово-часових та інших характеристик і взаємин.

У теоретичному та практичному плані однією з важливих класифікаційних засад створення кримінологічної типології сексуальних злочинців є зміст взаємозв'язків «жертва – злочинець». З урахуванням класифікації, розробленої С.В. Романцовою [17, с. 118], дітей-жертв сексуальних злочинів доцільно розділяти на чотири групи залежно від вікових особливостей їхніх поведінкових провів: дитина-жертва, з відверто провокуючою поведінкою (відвертий одяг, натяжки на ймовірність інтимної близькості тощо). Діти, поведінка яких є усвідомленою або несвідомою сексуальною грою, у яку втягує чоловік. До цієї групи належить більшість потерпілих. Приклади подібної гри можуть траплятися на дискотеці,

коли дитина своєю поведінкою і виглядом спонукає конкретну особу запросити її на танець, але, отримавши запрошення, відмовляється від нього. У багатьох випадках гра має й інші наслідки: поведінка жінки переконує в її готовності до інтимної близькості, але в останній момент своєю відмовою завдає чоловіку емоційного удару. Усвідомленою або підсвідомою метою дитини-жінки є психологічне задоволення, одержуване від емоційних страждань чоловіка й переживання ним по-

чуття сексуальної неповноцінності; дитина-жертва, яка випадково, через зовнішні обставини та незалежно від своєї волі, потрапила у віктимно небезпечну ситуацію; дитина – добровільна жертва, яка займається проституцією, залучена до порноіндустрії тощо; дитина-жертва фізичного чи психічного примусу; дитина-жертва введено в оману, що опинилася у віктимно небезпечній ситуації через обман, зловживання довірою, іноді з використанням відставання її інтелектуального розвитку.

Список використаних джерел

1. Чечель Н. Жертва злочину і віктимність. *Юридична Україна*. 2011. № 7. С. 96–99.
2. Кримінологічна віктимологія : навчальний посібник / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін. ; за заг. ред. проф. О.М. Джужі. Київ : Атіка, 2006. 352 с.
3. Джужа О.М., Моїсєєв Є.М. Жертва злочину: підходи до визначення та проблеми класифікації. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2011. № 2. С. 74–81.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
5. Удалова Л.Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : монографія. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. 324 с.
6. Мойсюк О.М. Віктимологічна профілактика порушень безпеки дорожнього руху (ст. 215 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 1999. 18 с.
7. Туляков В.О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Одеса, 2001. 37 с.
8. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві : монографія / за ред. акад. АПРН України, докт. юрид. наук, проф. В.І. Борисова. Харків : Право, 2006. 208 с.
9. Попов К.Л. Жертва шахрайства: віктимологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 197 с.
10. Козлюк Л.Г. Кримінологічна характеристика особистості злочинця, який вчинив статевий злочин щодо неповнолітнього : монографія. Костопіль : ЗАТ «Костопільська друкарня», 2011. 135 с.
11. Косенко С.С. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2004. 213 с.
12. Косенко С.С. Віктимологічна профілактика в системі запобігання злочинів. *Підприємництво, господарство і пра-во*. 2006. № 12. 173 с.
13. Гумін О.М. Кримінально-насильницька поведінка проти особи : монографія. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 360 с.
14. Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. Юридична психологія : підручник. Харків : Право, 2008. 240 с.
15. Колінько О.О. Віктимологічні аспекти доведення до самогубства : монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 195 с.
16. Джужа А.О. Характеристика потерпілого від насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. *Актуальні проблеми забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 квіт. 2011 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. С. 104–105.
17. Романцова С.В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2018. 244 с.

References

1. Chechel N. (2011). Zhertva zlochyynu i viktymnist [Victim of crime and victimhood]. *Legal Ukraine*. Vol 7. pp. 96–99 [in Ukrainian].
2. *Kryminolohichna viktymolohiia* (2006). [Criminological victimology] / Ye.M. Moiseev. O.M. Dzhuzha, V.V. Vasilevich t in. ; zag. ed. prof. O.M. Juzhi. Kyiv : Atika, 352 p. [in Ukrainian].
3. Dzhuzha O.M., Moiseiev Ye.M. (2011). Zhertva zlochyynu: pidkhody do vyznachennia ta problemy klasyfikatsii [Victim of mischief: depart to the end and problems of classification]. *Bulletin of the Lugansk State. un-tu int. ref. them. E.O. Didorenko*. Vol. 2. pp. 74–81 [in Ukrainian].
4. *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (2009). [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / comp. and heads. ed. V.T. Aist. Kyiv ; Irpen : Perun, 1736 p. [in Ukrainian].
5. Udalova L.D. (2005). *Teoriia ta praktyka otrymannia verbalnoi informatsiiu kryminalnomu protsesi Ukrainy* [Theory and practice of obtaining verbal information in criminal process in Ukraine]: monograph. Kyiv : Ed. PALIVOD A.V., 324 p. [in Ukrainian].
6. Moisiuk O.M. (1999). *Viktymolohichna profilaktyka porushen bezpeky dorozhnoho rukhu (st. 215 KK Ukrainy)* [Victimological prevention of road safety violations (Article 215 of the Criminal Code of Ukraine)]: abstract dis. ... cand. legal sciences: spec. 12.00.08. Kyiv, 18 p. [in Ukrainian].
7. Tuliakov V. O. (2001). *Vchennia pro zhertvu zlochyynu: sotsialni-pravovi osnovy* [The doctrine of the victim of a crime: social and legal foundations]: abstract dis. ... Dr. jurid. sciences: spec. 12.00.08 «Criminal law and criminology; criminal and vikonavche law». Odessa, 37 p. [in Ukrainian].
8. Senatorov M.V. (2006). *Poterpyli vid zlochyynu v kryminalnomu pravi* [Victim of a crime in criminal law]: for red. acad. Academy of Medical Sciences of Ukraine, Doctor of Law sciences, prof. V.I. Borisov. Kharkov : Pravo, 208 p. [in Ukrainian].
9. Popov K.L. (2007). *Zhertva shakhraistva: viktymolohichne doslidzhennia* [Victim of fraud: a victimological study] : dis. ... cand. Legal. Sciences : 12.00.08. Kyiv, 197 p. [in Ukrainian].

10. Kozliuk L.H. (2011). *Kryminolohichna kharakterystyka osobystosti zlochynstia, yakyi vchynyv statevyi zlochyn shchodo nepovnolitnoho* [Criminological characteristics of the special character of the evil-doer, who, having committed the state of the evil-doers, is immediately incompetent]: Kostopil : ZAT «Kostopil's Drukarnya», 135 p. [in Ukrainian].
11. Kosenko S.S. (2004). *Viktymolohichna profilaktyka statevykh zlochyniv shodo nepovnolitnikh* [Victimological prevention of sexual crimes against minors] : dis. ... cand. legal Sciences : 12.00.08. Kyiv, 213 p. [in Ukrainian].
12. Kosenko S.S. (2006). *Viktymolohichna profilaktyka v systemi zapobihannia zlochyniv*. [Victimological prevention in the prevention system crimes]. Entrepreneurship, economy and law. Vol. 12. 173 p. (in Ukrainian).
13. Humin O.M. (2009). *Kryminalno-nasylnytska povedinka proty osoby* [Criminal-violent behavior against personality]. Lvov : Lvov. state un-t int. cases, 360 p. [in Ukrainian].
14. Konovalova V.O., Shepitko V.Yu. (2008). *Yurydychna psykhologhiia* [Legal psychology]. Kharkov : Pravo, 240 p. (in Ukrainian).
15. Kolinko O.O. (2016). *Viktymolohichni aspekty dovedennia do samohubstva* [Victimological aspects of driving to suicide]. Nizhyn : NRU im. M. Gogol, 195 p. [in Ukrainian].
16. Dzhuzha A.O. (2011). *Kharakterystyka poterpiloho vid nasylnytskykh zlochyniv proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby* [Characteristics of the victim of violence zlochyniv against state freedom and state insufficiency of individuals]. *Actual problems are protected by the constitutional rights and freedoms of people and citizens in Ukraine: materials and sciences.*-pract. conf. (Kyiv, April 15–16, 2011). K. : Nat. acad. 2011. p. 104–105 [in Ukrainian].
17. Romantsova S.V. (2018). *Zapobihannia seksualnomu nasylstvu shchodo ditei v Ukraini* [Prevention of sexual violence against children in Ukraine]: dis...cand. Legal. Sciences: 12.00.08. Lvov, 244 p. [in Ukrainian].

Kuzmenko Serhii,

Doctor of Public Administration Sciences, PhD in Law,
 Professor, Department of Civil, Labor Law and Social Security Law,
 Faculty № 4
 (Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5325-9433>

Kuzmenko Serhii,

Associate Professor of the Department
 of State and Law Sciences and Public management, Faculty 4
 (Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8560-2593>

VICTIMOLOGICAL FEATURES OF CHILDREN-VICTIMS OF VIOLENT CRIMES AGAINST SEXUAL FREEDOM AND GENDER

The article proves that, depending on the age, biological and individual psychological characteristics of children, the nature of criminal acts, even a single sexual violence can become a specific psychological trauma and negatively affect the mental health of the victim, leading to acute reactions to stress, post-traumatic. stress disorders, adjustment disorders, even can lead to decompensation. At the same time, mental harm is done to the child from the knowledge that his sexual abuse is being recorded on film, and the images can be viewed by many and that they can be seen by relatives and friends; feelings of shame and guilt due to the nature of the images. In case of sexual crimes, it is advisable to collect the following information about the identity of the victim: age, gender, physical characteristics, marital status, social adaptation, intelligence, relationships, success in an educational institution (place of work), lifestyle and recent changes in lifestyle, personality and temperament characteristics, demeanor, place of residence (previous and recent), reputation at home and at work, medical history (physical and mental characteristics), personal habits (alcohol, drug use), social habits, hobbies, passions, comrades and enemies, etc. The victim of a sexual crime is associated with all components of the criminological characteristics of this category of crimes. However, of greatest interest is its connection with the criminal, because it allows you to develop recommendations that provide direct access to the identity of the criminal. The relationship between the victim and the perpetrator is diverse and can be traced along the line of commonality of their personographic, moral-psychological, behavioral, target, motivational, spatio-temporal and other characteristics and relationships.

Key words: victimological signs, child victims, violent crimes, violent crimes against sexual freedom and sexual inviolability.